

**Nezavisni izveštaj Mreže SOS Vojvodina
o sprovođenju prioriternih preporuka dostavljenih Srbiji od strane
CEDAW komiteta, za period 2019-2021**

Mart, 2021

UVOD

Ovaj Izveštaj predstavlja ključne nalaze praćenja primene prioriternih preporuka CEDAW komiteta upućenih Republici Srbiji (preporuke br.12 (a), 26 (a), 44 i 48 (d)).

Izveštaj je pripremila grupa organizacija i nezavisnih stručnjaka/kinja okupljenih oko inicijative Mreže SOS Vojvodina. Ista grupa je podnela izveštaj iz senke na 72. zasedanju 2019. godine i od tada prati sprovođenje preporuka koristeći sveobuhvatni okvir za primenu razvijen uz podršku UN Women.

Kratak pregled stanja u vezi sa prioriternim preporukama za izveštavanje

Indeks rodne ravnopravnosti EIGE-a,¹ ukazuje na nezanatna poboljšanja u oblasti rodne ravnopravnosti u Srbiji. Međutim, rodne razlike su i dalje vrlo vidljive.

Pozitivne tendencije beleže se u unapređenoj zastupljenosti žena u nacionalnim i lokalnim skupštinama (na 40%) zbog povećanih zakonskih kvota, unapređenoj zastupljenosti žena u Vladi Srbije (43%), povećanoj registrovanoj zaposlenosti. Rodne razlike ostaju vidljive u svim oblastima obuhvaćenih CEDAW konvencijom. Institucionalni mehanizmi za rodnu ravnopravnost i dalje su slabi, posebno na lokalnom nivou, uprkos nedavnom uspostavljanju Ministarstva za ljudska, manjinska prava i socijalni dijalog, koje ima mandat da prati stanje u oblasti rodne ravnopravnosti, pored već postojećeg Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost.

Nacionalna strategija za rodnu ravnopravnost je istekla 2020. godine, a pripadajući AP za period 2018-2020. iako pripremljen, nije usvojen. Izrada novog strateškog dokumenta još nije započeta. Zakon o rodnoj ravnopravnosti je u fazi javne rasprave o Nacrtu.

Pandemija COVID-19 imala je značajan uticaj na rodnu ravnopravnost i položaj žena u Srbiji stavljajući ogroman teret na žene zaposlene u zdravstvenom sektoru (80% zaposlenih u ovom sektoru su žene). Otkazi u ugostiteljskom i sektoru usluga naročito su pogodili žene, dok su se one koje su nastavile suočile sa dodatnim teretom u usklađivanju posla i obaveza u porodici tokom rada od kuće.

Preporuka br.12a: Usvajanje izmena i dopuna Zakona o zabrani diskriminacije

Status preporuke: Nije sprovedena

Izmene i dopune Zakona pripremljene su još tokom 2017. i 2018. godine, Evropska komisija je dostavila mišljenje o nacrtu zakona 2018. godine, 2019. godine objavljena je informacija da je Vlada usvojila predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije,² ali zakon nije bio predmet razmatranja u Narodnoj skupštini.

Tokom februara 2021. godine objavljene su Polazne osnove za izradu Zakona o izmenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije, a početkom marta objavljen je novi Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije.

U odnosu na raniji Nacrt, novi Nacrt zakona je znatno unapređen i ne sadrži odredbe koje su bile predmet kritike civilnog društva. Otpočela je javna rasprava, koja traje 4-23. marta 2021.

Tematski društveni dijalog o predlozima sadržanim u Nacrtu održan je 5. marta. Predstavnici civilnog društva izneli su predloge za unapređenje predloženih rešenja u delu koji se tiče seksualnog uznemiravanja, diskriminacije LGBT osoba, višestruke diskriminacije, uključujući i intersekcijsku, i dr. Usvojeni su zakućci kojima su ovi predlozi podržani. Ostaje da se prati dalji proces i analiziraju konačni predlozi zakonskih rešenja.

¹ Dostupno na: <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/en/node/450>

² Izvor: <https://www.srbija.gov.rs/vest/365594/usvojen-predlog-zakona-o-izmenama-i-dopunama-zakona-o-zabrani-diskriminacije.php> i <https://www.danas.rs/politika/vlada-usvojila-predlog-izmena-i-dopuna-zakona-o-zabrani-diskriminacije/> (pristupljeno 26. II 2020.)

Predlažemo da CEDAW komitet od države: zahteva da u transparentnom procesu unapredi antidiskriminacioni pravni okvir usvajanjem izmena i dopuna Zakona o zabrani diskriminacije, kojima će se: adekvatno definisati posredna diskriminacija, definisati i zabraniti navođenje na diskriminaciju, seksualno uznemiravanje i različiti oblici višestruke diskriminacije, uključujući i interseksionalnu, propisati obaveza razumnog prilagođavanja, posebno ojačati kapacitete Poverenika za zaštitu ravnopravnosti i obezbediti kontinuitet u njegovom radu; unaprediti pristup pravdi žrtvama diskriminacije i obezbediti efikasna sudska zaštita u slučajevima masovnih povreda prava na nediskriminaciju.

Preporuka br.26a: Da država ukinе čl.16 Zakona o javnom redu i miru i obezbedi da žene koje se bave prostitucijom ne budu kriminalizovane zakonima, kao i da obezbedi izlazne programe i alternativne mogućnosti za žene koje žele da napuste prostituciju

Status preporuke: Nije sprovedena

- Republika Srbija nije ukinula član 16 Zakona o javnom redu i miru,³ prekršajno kažnjavanje žena u prostituciji je nastavljeno, a država ženama koje žele da izađu iz prostitucije nije ponudila adekvatne izlazne programe podrške.
- Iako Zakon predviđa kazne i za odavanje prostituciji i za korisnike usluga prostitucije, podaci ukazuju da se Zakon sprovodi tako da se pretežno kažnjavaju žene koje pružaju usluge.
- Prema podacima Direkcije policije, u toku 2019. godine evidentirano je ukupno 288 izvršilaca prekršaja, od kojih je 206 bilo žena, dok je u 2020. godini evidentirano 312 izvršilaca prekršaja, od kojih je 214 žena.⁴
- Nesrazmerno više se kažnjava odavanje prostituciji, nego korišćenje usluga prostitucije.
- Analiza sudskih presuda tokom poslednjih godina ukazuje da se zakonske odredbe primenjuju na štetu žena: tako je, u 2017. godini⁵ za odavanje prostituciji doneto 70 pravosnažnih osuđujućih presuda za 58 žena i 2 muškarca, dok je za korišćenje usluga prostitucije doneto 19 osuđujućih presuda i to za 19 muškaraca. Zatvorska kazna izrečena je u 19 slučajeva, ali isključivo za odavanje prostituciji, dok su korišćenje usluga prostitucije sudovi kažnjavali isključivo novčano.
- Apelacioni prekršajni sud u Beogradu, rešio je 2019. godine osam žalbenih predmeta za presude po članu 16. Zakona o prekršajima u kojima je bilo okrivljenih 7 osoba ženskog pola i 2 osobe muškog pola, čime je još jednom potvrdio da odredbe iz ovog člana nesrazmerno više pogađaju žene.⁶
- Država o ovoj kompleksnoj temi nije pokrenula nikakvu javnu diskusiju, niti je iskazala nameru da se pozabavi implementacijom preporuke Komiteta. Pitanje u javnosti je jedino pokrenula UG Atina, koja je u decembru 2019. organizovala okrugli sto o prevenciji seksualnog iskorišćavanja i prostitucije,⁷ sa ciljem da bi se stručna javnost u Srbiji upoznala sa abolicionističkim modelom regulacije (primer iz Francuske) i sa preporukom 26a CEDAW komiteta. Osim nepostojanja političkih pretpostavki tokom 2020. godine nisu postojali ni objektivni preduslovi, jer Narodna skupština Republike Srbije tokom većeg dela godine nije zasedala zbog pandemije i održavanja opštih izbora za narodne poslanike.

3 Zakonom o javnom redu i miru, u članu 3, prostitucija je definisana kao “pružanje seksualnih usluga uz naknadu u novcu ili drugu vrednost”, a u članu 16, čije brisanje Komitet u svojoj preporuci traži definišu se prekršajne sankcije za odavanje prostituciji, korišćenje usluga prostitucije i ustupanje prostorija radi prostitucije, kao i ustupanje prostorija maloletnom licu radi prostitucije. Prostitucija se takođe pominje i u Krivičnom zakoniku, i to u članu 184 koji kaže da će se kazniti onaj ko “navodi ili podstiče drugog na prostituciju ili učestvuje u predaji nekog lica drugome radi vršenja prostitucije ili ko putem sredstava javnog informisanja i drugih sličnih sredstava propagira ili reklamira prostituciju”.

⁴ Podaci dostavljeni od strane MuP u okviru procesa pripreme ovog Izveštaja, februar 2021

⁵ Dostupno na: <https://www.womenngo.org.rs/vesti/1507-analiza-sudskih-presuda-za-prekršajno-delo-prostitucija-tokom-2017-godine>

⁶ Podaci dostavljeni od strane Apelacionog prekršajnog suda u Beogradu, u okviru procesa pripreme ovog Izveštaja, februar 2021.

⁷ Dostupno na: <http://atina.org.rs/sr/u-ambasadi-francuske-na-dan-ljudskih-prava-o-prevenciji-seksualnog-iskori%C5%A1%C4%87avanja-i-prostitucije>

- Zbog pandemije ukinute su neke prethodno uspostavljene usluge, zatvoreno je državno urgentno prihvatilište za žrtve trgovine ljudima, zbog čega je jedini dostupni specijalizovani smeštaj trenutno samo onaj koji vodi UG Atina.

Predlažemo CEDAW komitetu: da izmeni preporuku imajući u vidu da se postojeća formulacija preporuke suočava sa otporom unutar institucija u vezi sa načinom njene primene, ali i zato što je neke od zainteresovanih strana mogu tumačiti kao podsticaj legalizaciji prostitucije. Komitetu predlažemo da preporuči Republici Srbiji reviziju člana 16. Zakona o javnom redu i redu.

U cilju suzbijanja nesrazmerno većeg kažnjavanja žena u prostituciji, smanjenja rizika od seksualne eksploatacije i nasilja prema ženama, te afirmacije rodne ravnopravnosti, Komitet bi trebalo da preporuči brisanje prve radnje u ovom članu, a to je “odavanje prostituciji”, a da se prekršajno sankcionišu samo druge dve radnje - “korišćenje usluga” i “ustupanje prostorija”. Na ovaj način bi se izbeglo tumačenje da je prostitucija legalizovana, ali i druga proizvoljna tumačenja, s obzirom na to da bi radnja “posredovanje u prostituciji”, u slučaju brisanja celog člana 16 Zakona o javnom redu i miru, i dalje ostala kažnjiva prema Krivičnom zakoniku.

Što se, pak, tiče drugog zahteva iz ove preporuke (izlazni programi i alternativne mogućnosti za ostvarenje prihoda za žene u prostituciji), s obzirom na to da država u posmatranom periodu nije preduzela ništa po tom pitanju, CEDAW komitet treba još snažnije da traži od Republike Srbije da ovaj zahtev ispuni.

Preporuka br.44: Eliminisanje višestrukih i međusobno povezanih oblika diskriminacije, koje doživljavaju ugrožene grupe žena, istovremeno osiguravajući njihovo ekonomsko osnaživanje

Status preporuke: Delimično sprovedena

- Nova Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije koja uključuje mere za eliminisanje svih oblika višestruke i međusobno povezane diskriminacije ugroženih grupa žena nije usvojena, tako da nisu predviđene ni preventivne mere za sprečavanje višestrukih i međusobno povezanih oblika diskriminacije koje doživljavaju ugrožene grupe žena.
- Tokom prvih pet meseci 2020. godine Poverenik za zaštitu ravnopravnosti nije pokretao sudske postupke za sankcionisanje povrede Zakona o zabrani diskriminacije, iako je primao pritužbe građana/ki zbog diskriminacije.
- Tokom 2019. godine Poverenik za zaštitu ravnopravnosti pokrenuo je 1479 postupaka za sankcionisanje povreda Zakona o zabrani diskriminacije.⁸ Povereniku je podneto 711 pritužbi od kojih su 579 pritužbe podneli građani. Od tog broja, žene su podnele 283 (48,9%), a muškarci 296 pritužbi (51,1%). U 578 pritužbi (81,3%) kao osnov diskriminacije navedeno je lično svojstvo, od kojih je u 116 pritužbi (20%), kao osnov diskriminacije navedeno više ličnih svojstava.
- U 2019. godini, najviše pritužbi podneto je zbog diskriminacije na osnovu invaliditeta (16, 2%), a zatim zbog pola (13,2%), s tim da je više žena nego muškaraca podnelo prijavu zbog diskriminacije na osnovu pola. Za ovaj osnov diskriminacije, neposredno i posredno se vezuju i drugi osnovi diskriminacije kao što je bračni i porodični status, kako je klasifikovano 58 pritužbi, ili seksualna orijentacija - 18 osoba navelo je ovo lično svojstvo, ili rodni identitet kao osnov diskriminacije u 12 slučajeva, tako da bi moglo da se kaže da je ukupno 184 osobe navelo da je doživelo diskriminaciju prema polu.
- Na prvom mestu po broju pritužbi nalazi se oblast rada i zapošljavanja (32,2%) iza koje sledi oblast postupaka pred organima javne vlasti (21,8%), potom oblast obrazovanja i stručnog osposobljavanja (14,3%), pružanja javnih usluga (7,5%), socijalna zaštita (5,8%) i zdravstvena

⁸ Redovan godišnji izveštaj Poverenika za zaštitu ravnopravnosti za 2019. godinu, dostupno na: http://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2021/01/Zaklju%C4%8Dak-povodom-razmatranja-Redovnog-godi%C5%A1njeg-izve%C5%A1taja-PZZR-za-2019.-godinu_CIR.pdf

zaštita (3,8%). Pritužbe se odnose i na javnu sferu, informisanje i medije, privatne odnose, stanovanje, kulturu, umetnost, sport, delovanje u sindikatima, političkim strankama, NVO i drugim organizacijama, kao i na penzijsko i invalidsko osiguranje.

- Na diskriminaciju prilikom zapošljavanja i na poslu žalilo se više žena (103), nego muškaraca (70) i to zbog diskriminacije na radu tokom trudnoće i nakon povratka sa porodijskog odsustva i odsustva sa rada radi nege deteta. Podjednak broj žena i muškaraca žalilo se zbog diskriminacije u oblasti obrazovanja i stručnog osposobljavanja – 42 žene i 49 muškaraca, a u oblasti socijalne zaštite više žena nego muškaraca - 26 žena i 10 muškaraca.
- Pandemija COVID-19, uticala je na pogoršanje položaja žena iz pojedinih višestruko diskriminiranih grupa. U naročito teškom položaju našle su se migrantkinje. Prema podacima UG Atina, nakon proglašenja vanrednog stanja i za vreme njegovog trajanja (od 15. marta 2020. do 6. maja 2020) usledila je i zabrana kretanja izvan prihvatnih i centara za azil, kao i uskraćivanje neophodne podrške migrantskoj populaciji. Naime, organizacije civilnog društva koje su sprovodile aktivnosti u prihvatnim i centrima za azil, tokom i nakon vanrednog stanja morale su da izađu iz ovih centara i nisu mogle da pružaju podršku. U tom kontekstu naročiti izazov predstavlja medicinska zaštita migrantkinja, što je posebno bilo vidljivo za vreme trajanja vanrednog stanja, kada u mnogim slučajevima migrantkinje nisu mogle da dobiju zdravstvenu negu i ostvare pravo na zdravstvenu zaštitu, ali i druge vidove podrške - psihosocijalnu i pravnu - zbog nemogućnosti da ostvare kontakt sa organizacijama civilnog društva koje tu podršku pružaju. Smeštaj u kojem se nalaze migrantkinje⁹ i podrška koju dobijaju ni inače nisu u potpunosti prilagođeni njihovim potrebama.
- U okviru prihvatnih i centara za azil nisu obezbeđeni i programi za njihovo osnaživanje i razvoj. Jedine radionice i obuke za ovu ranjivu grupu jesu one koje, unutar i van prihvatnih i centara za azil, sprovode organizacije civilnog društva (periodično), dok država ne realizuje nikakve aktivnosti ovog tipa. Problem predstavlja i to što odraslim ženama migrantkinjama, s obzirom na to da im nisu dostupni programi za dokvalifikaciju, a nemaju ni mogućnost da se zaposle i rade dok traje postupak azila i sl. S tim u vezi, CEDAW komitet treba da zatraži od Srbije da obezbedi kontinuirane programe podrške koji doprinose integraciji ove ranjive grupe.
- Sa pogoršanjem položaja suočile su se i starije žene (65+) i muškarci (65+), kojima je bilo zabranjeno napuštanje domova tokom vanrednog stanja. Pandemija je ugrozila njihova prava na adekvatnu zdravstvenu zaštitu, jer je veći deo zdravstvenog sistema potpuno preusmeren na saniranje posledica COVID-19 pandemije. Takođe, i pristup uslugama dugotrajne nege, koji inače nije prilagođen potrebama korisnika, dodatno je pogoršan tokom pandemije zbog prekida ili smanjenog obima rada odgovarajućih službi, kao i straha od kontakta sa osobama izvan domaćinstva. U najtežem položaju svakako su bile starije osobe smeštene u rezidencijalnim ustanovama (među kojima većinu čine žene), zbog velike izloženosti zdravstvenim rizicima i ugroženom zdravlju tokom pandemije, izolaciji i padu kvaliteta života u svakom smislu.
- Iz sličnih razloga žene sa invaliditetom našle su se takođe u izrazito nepovoljnom položaju. Dostupnost usluga podrške i adekvatne zdravstvene zaštite značajno je pogoršana tokom pandemije. Zapravo niska dostupnost i neodgovarajuća pristupačnost, te nezadovoljavajući kvalitet različitih usluga podrške pre pandemije, samo su dodatno pogoršani u uslovima pandemije.
- Žene žrtve nasilja suočile su se sa preprekama u pristupu uslugama zaštite i podrške, bile su izložene povećanim rizicima od nasilja u uslovima vanrednog stanja, policijskog časa i višednevnog zatvaranja u domovima zajedno sa nasilnicima.

⁹ Prema podacima Komesarijata za izbeglice i migracije Republike Srbije, krajem 2020. godine u Srbiji je u 19 prihvatnih i centara za azil boravilo 6015 migranata, od kojih su 660 deca.⁹ Prema dostupnim operativnim podacima sa terena, udeo žena u ukupnoj izbegličko-migrantskoj populaciji tokom 2020. godine, kretao se između 3-5%, što predstavlja neznatno smanjenje u odnosu na 2019. godinu. Problemi sa kojima se žene migrantkinje u kontinuitetu suočavaju, tokom 2020. godine su se zbog pandemije covid-19 i dodatno usložnili i proizveli nove rizike, pa je položaj ove ranjive grupe u referentnom periodu postao još ranjiviji. Informacije dostupne na: <http://www.kirs.gov.rs/cir/aktuelno/medunarodni-dan-migranata/3489>

- Pandemija COVID -19 je imala negativne posledice i dodatno otežala položaj Romkinja, posebno onih iz ruralnih sredina. Državne mere finansijske podrške namenjene svim punoletnim građanima nisu im bile dostupne jer veliki broj njih nema pristup internetu kako bi se prijavile za pomoć i ne poseduju bankovne račune kako bi primile uplate.
- Deo preporuke koji se odnosi na izradu sveobuhvatne studije o proceni situacije posebnih potreba i aspiracija ugroženih grupa žena (Romkinja, starijih žena, žena sa invaliditetom, samohranih majki, žena na selu, izbeglica i interno raseljenih žena, žena glave domaćinstva, žena pripadnica nacionalnih manjina, žrtava nasilja i LGBTI), nije ispunjen. Parcijalna istraživanja su sprovedena češće od strane organizacija civilnog društva nego institucija,¹⁰ ali za sada nije učinjen napor da se nalazi ovih raznih istraživanja objedine u integralnu studiju koja bi na obuhvatan i sistematski način napravila pregled ključnih oblika diskriminacije, problema i potreba navedenih grupa žena, te na osnovu toga omogućila da se i na sistematski način pristupi izradama politika i mera za unapređivanje njihovog položaja i zaštite od diskriminacije.
- Nisu sprovedena istraživanja o svim osnovama i oblastima diskriminacije, nego su sprovedena istraživanja kojima su identifikovani pojedini osnovi i oblasti diskriminacije.¹¹

Predlažemo CEDAW komitetu da obnovi ovu preporuku sa potvrđenom odlučnošću.

Preporuka br.48d: *Suzbijanje diskriminacije u vezi sa imovinom i nasleđivanjem; izjednači brak i partnerstvo u pogledu imovinskih i naslednih prava; ostvari pravo na zajedničko vlasništvo i uspostavi sistem zajedničke registracije imovine*

Status preporuke: Delimično sprovedena

- Diskriminacija žena u vezi sa imovinom i nasleđivanjem je i dalje prisutna u praksi, iako zakoni koji uređuju imovinske i nasledne odnose ravnopravno tretiraju žene i muškarce. Brak i partnerska (vanbračna) zajednica su Ustavom izjednačene, ali ovo rešenje nije dosledno primenjeno u svim zakonima.
- Pored toga što su pitanja zajedničke imovine i sistem njene registracije regulisani na zadovoljavajući način, poslednjih godina je došlo do urušavanja ovog sistema.
- Zakoni koji uređuju imovinske i nasledne odnose ravnopravno tretiraju žene i muškarce. Sve više žena poseduje nepokretnu imovinu, naročito u gradovima, ali muškarci i dalje dominiraju među vlasnicima zemljišta i nepokretnosti.
- Prema podacima Republičkog geodetskog zavoda¹² žene su vlasnice 25,6% nepokretnosti, u slučaju 0,3% nepokretnosti u pitanju je zajednička svojina a žene su suvlasnice u 12,8% nepokretnosti u kojima postoji susvojina a u kojoj učestvuju žene.
- Kada se stanje posmatra prema vrsti nepokretnosti, u slučaju zemljišnih parcela žene su isključive vlasnice u 24,2% parcela, isključive vlasnice 25,6% svih objekata i isključive vlasnice 42,6%

¹⁰ Studije koje su sačinjene o ranjivim grupama žena: 1. *Tim Vlade Srbije za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva uradio je 2018. godine Regionalno istraživanje o položaju Roma i Romkinja na Zapadnom Balkanu*, dostupno na: <http://socijalnouklucivanje.gov.rs/rs/predstavljeno-regionalno-istrazivanje-o-polozaju-roma-i-romkinja-na-zapadnom-balkanu/> 2. *Istraživanje o položaju starijih žena u Srbiji*, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, 2017-2018, dostuono na: <http://ravnopravnost.gov.rs/rs/istrazivanje-o-polozaju-starijih-zena-u-srbiji/>, 3. *Položaj starijih žena u političkom i javnom životu u Srbiji*, NGOs Amity i FemPlatz, 2020., dostupno na: http://www.amity-yu.org/wp-content/uploads/2020/12/Zene_u_politickom_i_javnom_zivotu_Srbije_Amity_2020.pdf, 4. *Položaj samohranih roditelja na tržištu rada u Republici Srbiji*, Fondacija Ane i Vlade Divac, 2018, dostupno na: https://www.divac.com/upload/document/publikacija_srpski_za_web.pdf, 6. *Istraživanje o položaju samohranih majki u lokalnim zajednicama u Srbiji*, Fondacija Ane i Vlade Divac, 2019, dostupno na: https://www.divac.com/upload/document/publikacija_istrazivanje_o_polozaju_samohranih_rod.pdf

¹¹ Poverenik za zaštitu ravnopravnosti sproveo je tri istraživanja, a NVO jedno : *Diskriminacija na tržištu rada*, 2019. godine, dostupno na: <http://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2020/01/diskriminacija-na-trzistu-rada-FINAL.pdf>, *Odnos građana i građanki prema diskriminaciji u Srbiji*, 2019. godine, dostupno na: <http://ravnopravnost.gov.rs/rs/izvestaj-o-istrzivanju-javnog-mnjenja-odonos-gradana-i-gradanki-prema-diskriminaciji/>, *Odnos medija u Srbiji prema diskriminaciji*, 2018. godine, Dostupno na: <http://ravnopravnost.gov.rs/rs/odnos-medija-u-srbiji-prema-diskriminaciji/>, *Izveštaj o pravima žena i rodnoj ravnopravnosti u Srbiji za 2019. godinu*, FemPlatz, 2020, Dostupno na: https://www.femplatz.org/library/reports/2020-08-10_PreneraZena.pdf

¹² Podaci dostavljeni od RGZ u okviru pripreme ovog izveštaja, u februaru 2021.

posebnih delova objekata. Od ukupnog broja parcela 0,1% je u zajedničkoj svojini, od ukupnog broja objekata 0,7% je u zajedničkoj svojini.

- U ukupnom broju objekata gde postoji susvojina, žene se javljaju kao suvlasnice u 12,3% parcela, 15,8% objekata i 8,2% posebnih delova objekata.
- Navedeni ishod je posledica više faktora: nedovoljno usaglašanih normativnih rešenja koja je potrebno promeniti; rodni obrazac i običaja sredine, naročito u seoskim sredinama, zbog koji se žene odriču svog dela nasleđstva u korist muških naslednika; državni sistem do danas nije ozbiljnije intervenisao u običaje, društvene i rodne prepreke.
- Bračni i vanbračni partneri ne uživaju ista nasledna prava kao bračni partneri. Primera radi, vanbračni partner nije prepoznat kao zakonski naslednik. Vanbračni partneri su najčešće primorani da testamentom regulišu raspolaganja za slučaj smrti.
- Kada je u pitanju ostvarivanje prava na zajedničku imovinu, Porodični zakon omogućava ostvarivanje ovog prava, ravnopravno za žene i muškarce i bez razlike u tretmanu bračne i vanbračne zajednice.
- Isti zakon propisuje da imovina koju su stekli radom u toku braka, odnosno vanbračne zajednice njihova zajednička imovina, bez obzira da li su u javni registar upisana oba supružnika ili samo jedan od njih, (pretpostavka da je upisan i drugi supružnik).
- Ovo rešenje je donekle urušeno Zakonom o postupku upisa u katastar nepokretnosti i vodova, kojim je omogućeno da se od opšteg režima odstupi izjavom oba supružnika da se u konkretnom slučaju ne radi o zajedničkoj, već posebnoj imovini jednog od supružnika. U praksi se najčešće dešava da izjave o posebnoj imovini daju žene u korist muškaraca, pri čemu nemaju dovoljno informacija o pravnim posledicama izjave koju su dale – odnosno, da se njome lišavaju zajedničke imovine stečene u bračnoj ili vanbračnoj zajednici.

Predlažemo da CEDAW komitet od države:

- zahteva izmenu, dopunu i usaglašavanje odredbi Porodičnog zakona i Zakona o postupku upisa u katastar nepokretnosti i vodova u pogledu imovinskih prava u bračnoj, vanbračnoj i porodičnoj zajednici u cilju sprečavanja diskriminacije žena i izigravanja režima registracije zajedničke imovine.
- zahteva sprovođenje istraživanja kojima je potrebno prikupiti sveobuhvatne praktične podatke o razlikama u imovinskom položaju žena u muškaraca, kao i naslednopravnoj razlici u položaju bračnih i vanbračnih partnera.
- zahteva sprovođenje obuka i informativnih kampanja za žene o njihovim imovinskim i naslednim pravima, naročito u ruralnim sredinama.